

—
Instantie
Hof 's-Gravenhage
Datum
6 november 2003
Magistraten
Mrs. S.A. Boele, J. Vrij, A.G. Beets
Zaaknummer
R03/99
LJN
AS9625
Vakgebied(en)
Burgerlijk procesrecht / Eerste aanleg
Burgerlijk procesrecht / Bewijs
Burgerlijk procesrecht / Algemeen
Brondocumenten
ECLI:NL:GHSGR:2003:AS9625, [Uitspraak](#), Hof 's-Gravenhage, 06-11-2003;
Wetgang
Rv [art. 149](#); Rv [art. 186](#); Rv [art. 202](#)
<

Essentie

Procesrecht. Opslag kernwapens. Voorlopige bewijslevering niet toegestaan. Feiten voorlopig(e) getuigenverhoor onvoldoende duidelijk, duidelijke rechtspraak rechtsvraag voorlopig deskundigenverhoor, niet-betwisting feiten voorlopige plaatsopneming en bezichtiging.

Samenvatting

(1)

Van der Ent (appellant) wil (bodem)procedure tegen de Staat (geïntimeerde) beginnen met als inzet verwijdering van op vliegbasis Volkel opgeslagen kernwapens. Met het oog op deze procedure verzoekt Van der Ent de rechtbank 's-Gravenhage om een voorlopige plaatsopneming en bezichtiging, een voorlopig deskundigenverhoor en een voorlopig getuigenverhoor te gelasten. De rechtbank wijst alledrie verzoeken af (rov. 1.1-1.2).

(2)

In hoger beroep overweegt het hof dat Van der Ent bij voorlopige plaatsopneming en bezichtiging onvoldoende belang heeft, nu de Staat heeft toegezegd dat hij zich in een bodemprocedure omtrent de aanwezigheid van kernwapens op Volkel niet zal verweren (rov. 3). T.a.v. de noodzaak van een voorlopig deskundigenverhoor over de (on)rechtmatigheid van het voorhanden hebben van kernwapens overweegt het hof dat daaraan, in het licht van HR 21 december 2001 ([NJ 2002, 217](#) m.nt. TK) (Miljoenen zijn tegen) en HR 10 maart 1989 ([NJ 1991, 248](#)) (Kruisraketten), geen behoefte bestaat (rov. 5). Wat het verzoek om voorlopig getuigenverhoor tenslotte betreft overweegt het hof, uitgaande van HR 19 februari 1993, [NJ 1994, 345](#) (Van de Ven/Pierik), dat Van der Ent onvoldoende concreet heeft aangegeven dat de opslag van kernwapens juist jegens hem gevaarzettend is (rov. 7). Volgt bekrachtiging bestreden beschikking. [*Noot red.*: cassatieberoep m.t.v. [art. 81](#) RO verworpen: HR 24 december 2004, rek.nr. R04/017HR.]

Partij(en)

Gerrit van der Ent, te Wageningen, appellant, hierna: Van der Ent, proc. mr. J. Groen, adv. E.Th. Hummels tegen
De Staat der Nederlanden (Ministerie van Defensie), te 's-Gravenhage, geïntimeerde, hierna: de Staat, proc. mr. G.J.H. Houtzagers.

Uitspraak

(Post alia):

Beoordeling van het hoger beroep

1.1

Het gaat in deze zaak om het volgende. Van der Ent is voornemens een rechtsvordering in te stellen tegen de Staat, op grond van onrechtmatige daad en strekkende tot verwijdering van de op Volkel opgeslagen kernwapens naar de VS. Het onrechtmatig handelen van de Staat zou volgens Van der Ent erin bestaan dat de Staat meewerkt aan illegale opslag van kernwapens op de vliegbasis Volkel en dat deze opslag in zeer veel opzichten gevaarzettend is, onder meer jegens hem. In verband met een eventueel tegen de Staat aanhangig te maken bodemprocedure verzoekt Van der Ent om een voorlopige plaatsopneming en bezichtiging teneinde vast te stellen dat op de vliegbasis daadwerkelijk kernwapens liggen opgeslagen. Daarnaast doet hij een verzoek tot een voorlopig deskundigenverhoor ter beantwoording van vragen over de rechtmatigheid van de inzet van kernwapens, of deze kunnen worden ingezet in Noord-Afrika of het Midden-Oosten en wat de gevolgen zijn van kernwapengebruik in Nederland.

Ten slotte wenst Van der Ent met het door hem verzochte voorlopig getuigenverhoor duidelijkheid te krijgen over onder andere het aantal opgeslagen kernwapens en de zwaarte daarvan, de oefeningrisico's, alsmede over de vraag of er reeds bijna-ongelukken zijn geweest zoals ook elders het geval.

1.2

De rechtbank heeft de verzoeken afgewezen. Zij overwoog daartoe onder meer dat het voor de vraag of sprake is van illegale opslag niet noodzakelijk is dat eerst komt vast te staan of er daadwerkelijk kernwapens liggen opgeslagen, dat de rechtmatigheid van opslag en gebruik van kernwapens eerst in een bodemprocedure ter sprake kan worden gesteld en dat Van der Ent onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt dat hij vooruitlopend op de door hem te starten bodemprocedure belang heeft bij het horen van de opgegeven getuigen. Van der Ent komt met vijf grieven op tegen deze beschikking.

2

Grief I, waarin Van der Ent erover klaagt dat de rechtbank de aan de getuigen te stellen vragen beperkter heeft opgevat dan Van der Ent deze bedoelt, slaagt in zoverre, dat de rechtbank kennelijk over het hoofd heeft gezien dat Van der Ent als grondslag voor de door hem in te stellen vordering mede heeft aangevoerd dat de aanwezigheid van kernwapens op Volkel jegens hem gevaarzettend is, en dat hij de door hem genoemde getuigen met name ook daarover wil laten horen. Bij de bespreking van grief IV zal het hof hiermee rekening houden.

3

In grief II betoogt Van der Ent dat een voorlopige plaatsopneming en bezichtiging noodzakelijk is omdat het te verwachten is dat de Staat in een bodemprocedure zal stellen dat de aanwezigheid van kernwapens op de vliegbasis niet is aangetoond, althans dat hij deze aanwezigheid zal bevestigen noch ontkennen. In dit verband heeft de Staat in zijn verweerschrift — en herhaald bij de mondelinge behandeling — toegezegd dat hij in een eventuele procedure niet het standpunt in zal nemen dat Van der Ent geen belang heeft bij de vordering zolang niet is vastgesteld of er kernwapens zijn opgeslagen in Nederland. Deze stellingname moet kennelijk aldus worden begrepen dat indien Van der Ent in de door hem te entameren procedure stelt dat kernwapens zijn opgeslagen te Volkel, de Staat toezegt dat daarvan in die procedure veronderstellenderwijs kan worden uitgegaan en zich daartegen in ieder geval niet zal verweren met de stelling dat dit niet juist is. Aangezien datgene wat in een burgerlijk proces wordt gesteld en niet wordt bestreden tussen partijen vaststaat en het uitzonderingsgeval van [art. 149 lid 1 Rv](#) slot zich niet voordoet, heeft Van der Ent bij de voorlopige plaatsopneming en bezichtiging onvoldoende belang.

Deze toezegging van de Staat biedt — anders dan door Van der Ent betoogt — wat betreft zijn standpunt omtrent de aanwezigheid van kernwapens voldoende rechtszekerheid, aangezien de Staat aan een dergelijke toezegging is gebonden. Grief II faalt derhalve.

4

Met grief III klaagt Van der Ent over de afwijzing van het verzoek tot een voorlopig deskundigenverhoor. Hij voert aan dat de beantwoording van de aan de deskundigen mrs. Stelling en Steijnen voor te leggen vragen over met name de rechtmatigheid van kernwapengebruik noodzakelijk zijn met het oog op de voorbereiding van een mogelijke bodemprocedure.

Ook wordt door Van der Ent betoogd dat de deskundigen door de rechtbank zijn geweigerd vanwege hun opvattingen. Dit laatste betoog moet worden verworpen, nu de bestreden beschikking daarvoor geen grond biedt en Van der Ent deze door de Staat gemotiveerd betwiste stelling onvoldoende heeft onderbouwd.

5

Omtrent de noodzaak van het verzoek overweegt het hof dat de Hoge Raad in zijn arrest van 21 december 2001 ([NJ 2002, 217](#)) reeds heeft vastgesteld — aan de hand van het advies van het Internationaal Gerechtshof van 8 juli 1996 — dat het gebruik van kernwapens niet onder alle omstandigheden ongeoorloofd is. Voorts heeft de Hoge Raad in zijn arrest van 10 maart 1989 ([NJ 1991, 248](#)) beslist dat niet juist is de stelling dat het voorhanden hebben van met kernkoppen uitgeruste kruisvluchtwapens reeds op zichzelf in strijd is met een of meer volkenrechtelijke regels of met de grondrechten, en dat het huidige volkenrecht niet elk gebruik van deze wapens verbiedt.

Deze rechtspraak geeft de thans heersende opvatting over de rechtmatigheid van kernwapengebruik alsmede het voorhanden hebben van kernwapens weer. In het licht van deze jurisprudentie valt niet in te zien in hoeverre behoefte zou kunnen bestaan aan een deskundigenbericht over het objectieve recht. Het voorgaande leidt ertoe dat niet gezegd kan worden dat de onduidelijkheid over het rechtens relevante standpunt omtrent de rechtmatigheid van kernwapengebruik en -opslag aan een aanhangig te maken bodemprocedure in de weg staat. Ook deze grief faalt.

6

Grief IV ziet op het door de rechtbank afgewezen verzoek tot een voorlopig getuigenverhoor. Van der Ent voert aan belang te hebben bij het horen van de drie door hem genoemde getuigen omdat zij kunnen verklaren over de aanwezigheid van — en de militair-operationele plannen met — de kernwapens. Hij wil aan de getuigen vragen voorleggen over het aantal opgeslagen kernwapens, de zwaarte daarvan, de oefenrisico's en de eventuele bijna-ongelukken met die kernwapens. Volgens het beroepschrift dient het getuigenverhoor bij te dragen aan het bewijs van de stelling dat de Staat meewerkt aan de (illegale) opslag van kernwapens op de vliegbasis Volkel en dat deze opslag 'in zeer veel opzichten zeer gevaarzettend [is], onder meer richting verzoeker'.

7

Het hof stelt voorop dat (ook) voor het verzoek tot een voorlopig getuigenverhoor heeft te gelden dat het bewijsaanbod ter zake dienend en voldoende concreet moet zijn en voorts dat in het verzoekschrift duidelijk moet zijn aangegeven op welk feitelijk gebeuren het verhoor betrekking zal hebben (vgl. HR 19 februari 1993, [NJ 1994, 345](#)). Daargelaten of de door Van der Ent genoemde getuigen de hierboven omschreven vragen kunnen of mogen beantwoorden, is het hof van oordeel dat Van der Ent niet voldoende heeft gesteld, noch anderszins aannemelijk heeft gemaakt, om te kunnen beoordelen in hoeverre de verklaringen van de getuigen, gelet op de aan hen voor te leggen vragen, kunnen bijdragen aan de in een bodemprocedure aan zijn vordering ten grondslag te leggen stelling dat de opslag nu juist jegens hem in zeer veel opzichten gevaarzettend is.

Met andere woorden, Van der Ent heeft in zijn verzoekschrift wel aangegeven op welk feitelijk gebeuren het verhoor van de getuigen betrekking heeft, maar hij heeft onvoldoende concreet aangegeven dat dat feitelijk gebeuren — aantal, aard en risico's van de kernwapens — ter zake dienend is voor de ondersteuning van de stelling dat de opslag van kernwapens in dit bijzondere geval gevaarzettend is. Het hof merkt hierbij op dat het enkele feit dat de opslag van kernwapens zekere gevaren met zich zou brengen, nog niet betekent dat die opslag onrechtmatig jegens Van der Ent is. Dit betekent dat het verzoek tot een voorlopig getuigenverhoor niet voldoet aan de daaraan te stellen eisen. De grief wordt verworpen. Grief I, hoewel op zichzelf gegrond, kan niet tot vernietiging van de bestreden beschikking leiden.

8

Grief V ten slotte heeft geen zelfstandige betekenis en behoeft evenmin bespreking.
(enz.)